

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยตั้งแต่ช่วงกลางปี 2540 นับได้ว่าเป็นวิกฤตการณ์ครั้งที่รุนแรงที่สุดที่ประเทศไทยเคยประสบมา ในช่วงต้นวิกฤตรัฐบาลพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ได้ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขได้เนื่องจากขาดความเชื่อมั่นทั้งจากในและนอกประเทศ วิกฤตการณ์ทางการเงินที่สำคัญของประเทศอย่างหนึ่งก็คือวิกฤตการณ์สถาบันการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ โดยมีการสั่งปิดบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์อย่างถาวร 56 แห่ง และ มีการโอนผู้ธนาคารพาณิชย์บางแห่ง

ในสถานะเศรษฐกิจที่ถดถอย ได้สร้างปัญหาให้กับธนาคารพาณิชย์ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุด โดยในปี 2540 ผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ไทย มีกำไรสุทธิรวม 8,776.15 ล้านบาทลดลงจากปี 2539 ถึงร้อยละ 86.71 และในปี 2541 ปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์ไทย ทั้ง 8 แห่งที่ทางการไม่ได้แทรกแซงได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด(มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด(มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด(มหาชน) ธนาคารทหารไทย จำกัด(มหาชน) ธนาคารไทยทุน จำกัด(มหาชน) และธนาคารเอเซีย จำกัด(มหาชน) มีผลขาดทุนรวมทั้งสิ้น 133,436.59 ล้านบาท จากที่มีกำไรสุทธิ 11,282.14 ล้านบาทในปี 2540 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2541) ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลมาจากภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและรายได้ที่ลดลง รายได้ที่ลดลงเกิดจากการปล่อยสินเชื่อมีจำนวนลดลงประกอบกับมีสินเชื่อจำนวนมากที่ไม่ได้รับชำระดอกเบี้ย สำหรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเป็นการกันเงินสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ตามระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ให้ธนาคารพาณิชย์ต้องมีการกันสำรองสำหรับสินเชื่อที่คาดว่าจะเรียกเก็บคืนไม่ได้ โดยจำนวนเงินที่ดอกเบี้ยกันสำรองมีรายละเอียดดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 เกณฑ์การจัดชั้นสินทรัพย์ และการกันสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

สินทรัพย์จัดชั้น	ค้างชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ย	อัตราการกันสำรอง
1. ปกติ (Pass)	ไม่เกิน 1 เดือน	1 % ของยอดหนี้รวม
2. กล่าวถึงเป็นพิเศษ (Special Mentioned)	มากกว่า 1 เดือน แต่ไม่เกิน 3 เดือน	2 % ของยอดหนี้รวม
3. ต่ำกว่ามาตรฐาน (Sub-standard)	มากกว่า 3 เดือน แต่ไม่เกิน 6 เดือน	20 % ของยอดหนี้สุทธิ
4. สงสัย (Doubtful)	มากกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 12 เดือน	50 % ของยอดหนี้สุทธิ
5. สงสัยจะสูญ (Doubtful Loss)	มากกว่า 12 เดือน	100 % ของยอดหนี้สุทธิ
6. สูญ (Loss)	ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้	ไม่มีการสำรอง และ ต้องตัดออกจากบัญชี

หมายเหตุ : ยอดหนี้สุทธิหมายถึง ยอดหนี้ที่หักด้วยมูลค่าของหลักประกัน

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย 2542

ในปี 2541 ค่าใช้จ่ายในการกันสำรองค่าเผื่อหนี้สูญของระบบธนาคารพาณิชย์คิดเป็นร้อยละ 27.5 (บริษัท ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ 2541) ของรายได้รวม การระงับการกันสำรองนั้นนอกจากจะเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่สูงแล้วก็ยังเป็นปัญหาการเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์อีกด้วย บริษัท ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด ได้ประมาณการการกันสำรองของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด(มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด(มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด(มหาชน) ณ ไตรมาสที่ 3 ของ ปี 2541 ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 5 ธนาคารดังกล่าว มีค่าใช้จ่ายในการกันสำรองเท่ากับ 469,285.1 ล้านบาท และได้มีการกันสำรองไปแล้ว 242,591 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 51.7 ของยอดที่ต้องกันสำรองทั้งหมด โดยธนาคารทั้ง 5 แห่งยังต้องมีภาระที่จะต้องกันสำรองให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยอีก 226,694.1 ล้านบาท ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ปริมาณสินทรัพย์จัดชั้น และสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญของ 5 ธนาคารขนาดใหญ่ ณ สิ้นไตรมาส 3 ของปี 2541

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	กรุงเทพ	กรุงไทย	กสิกรไทย	ไทยพาณิชย์	กรุงศรีอยุธยา
สินทรัพย์จัดชั้นหลังหักหักประกัน	772,854.9	462,603.4	598,381.5	428,508.7	292,655.8
1. ปกติ	513,477.4	260,685.2	315,462.3	311,742.9	213,383.2
2. กล่าวถึงเป็นพิเศษ	53,027.8	44,246.1	34,583.5	39,020.3	41,371.2
3. ต่ำกว่ามาตรฐาน	15,227.8	9,893.6	35,659.5	14,908.0	8,601.3
4. สงสัย	79,277.1	13,560.3	57,396.4	38,542.6	12,409.0
5. สงสัยจะสูญ	111,844.8	134,218.2	155,235.0	24,294.9	16,891.1
6. สูญ	0	0	0	0	0
สำรองที่ต้องกันให้ครบตามเกณฑ์	160,724.2	146,468.9	83,869.0	50,445.6	27,777.4
สำรองที่กันไว้แล้ว ณ 30 กันยายน 2541	87,592.8	61,231.1	49,779.2	28,478.9	15,509.0
สำรองที่ยังต้องกันเพิ่ม	73,131.4	85,237.8	34,089.8	21,966.7	12,268.4
สำรองที่กันไว้แล้ว/สำรองที่ต้องกันตามเกณฑ์ (ร้อยละ)	54.50	41.80	59.35	56.45	55.83

ที่มา : บริษัท ศูนย์วิจัย ไทยพาณิชย์ จำกัด, 2541

สาเหตุของภาระในการกันสำรองหนี้ของธนาคารพาณิชย์ ก็คือ หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (non-performing loan : NPL) ซึ่งเป็นสินเชื่อที่ค้างชำระเกิน 3 เดือน โดยในไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 5 แห่ง รวมทั้งสิ้น 1,470,797.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 44.6 ของสินเชื่อรวม โดยธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) มีสัดส่วนของ NPL สูงที่สุดคือร้อยละ 57.3 ของสินเชื่อรวม และธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) มีสัดส่วนของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่ำที่สุดคือร้อยละ 34.8 ดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคาร ณ 30 กันยายน 2541

ธนาคาร	มูลค่า (ล้านบาท)		
	หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้	สินเชื่อบริการ	หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ต่อ สินเชื่อบริการ (ร้อยละ)
กรุงเทพ	447,611.0	1,014,116.2	44.1
กรุงไทย	409,783.8	714,715.1	57.3
กสิกรไทย	248,335.7	598,381.5	41.5
ไทยพาณิชย์	229,288.6	580,051.8	39.5
กรุงศรีอยุธยา	135,778.7	390,533.1	34.8
รวม	1,470,797.8	3,297,797.3	44.60

ที่มา : บริษัท ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด, พฤศจิกายน 2541

เมื่อหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้มีจำนวนมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของสินเชื่อบริการ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต้องระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อเนื่องจากเกรงว่าสินเชื่อที่ปล่อยไปจะกลับมาเป็น หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อีก ส่งผลกระทบกับระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เนื่องจากกลไกของระบบเศรษฐกิจจะสามารถขับเคลื่อนไปได้ต้องอาศัยภาคการเงินในการทำหน้าที่สนับสนุนแหล่งเงินทุนให้กับภาคธุรกิจเพื่อใช้ในการลงทุนและเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการทางธุรกิจ ซึ่งแหล่งเงิน-ทุนที่สำคัญของภาคธุรกิจที่ผ่านมาก็คือการกู้ยืมจากระบบธนาคารพาณิชย์ เมื่อระบบธนาคารเกิดปัญหาขึ้นก็ทำให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเกิดการขงก้งน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยปริมาณการปล่อยสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 5 ธนาคารในเดือนสิงหาคม ปี 2542 เปรียบเทียบกับเดือนเดียวกันของปี 2541 ลดลง 128,250 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.32 โดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) มีสัดส่วนการปล่อยสินเชื่อลดลงมากที่สุดคือร้อยละ 15.07 หรือคิดเป็นจำนวนเงิน 139,098 ล้านบาท รองลงมาคือ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) มีการปล่อยสินเชื่อลดลงในจำนวน

เงิน 65,539 ล้านบาทและ 53,842 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนต่อสินเชื่อในปี 2541 ร้อยละ 12.38 และ 10.31 ตามลำดับมีเพียงธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) เท่านั้นที่มีปริมาณการปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้น 165,458 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 26.61 ส่วนธนาคารพาณิชย์แห่งอื่น มีปริมาณการปล่อยสินเชื่อลดลง ดังตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 การปล่อยสินเชื่อของ 5 ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในเดือนสิงหาคม 2541 และ 2542

ธนาคาร	ปริมาณการปล่อยสินเชื่อ(ล้านบาท)		เพิ่ม (ลด)	
	สิงหาคม 2541	สิงหาคม 2542	จำนวนเงิน	ร้อยละ
ธนาคารกรุงเทพ	923,005	783,907	-139,098	-15.07
ธนาคารกรุงไทย	621,673	787,131	165,458	26.61
ธนาคารกสิกรไทย	529,443	463,904	-65,539	-12.38
ธนาคารไทยพาณิชย์	521,998	468,156	-53,842	-10.31
ธนาคาร กรุงศรีอยุธยา	371,149	335,920	-35,229	-9.49
รวม	2,976,268	2,839,018	-128,250	-4.32

ที่มา : บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, ตุลาคม 2542

จากปริมาณการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ลดลง ก็จะส่งผลให้การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้และการฟื้นตัวของเศรษฐกิจก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญให้กับภาคธุรกิจ ดังนั้น การแก้ปัญหาของธนาคารพาณิชย์อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การพลิกฟื้นภาวะเศรษฐกิจของประเทศในที่สุดนั้น จะต้องแก้ปัญหานี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ และวิธีที่จะแก้ปัญหานี้ได้ดีที่สุดวิธีหนึ่งก็คือ การปรับโครงสร้างหนี้ (Debt Restructuring)

การปรับโครงสร้างหนี้ เป็นกระบวนการที่เจ้าหนี้และลูกหนี้สมัครใจแก้ไขปัญหาภาระหนี้ร่วมกันโดยไม่จำกัดวงเงินหนี้ที่จะตกลงกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกหนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ในขณะที่เดียวกันเจ้าหนี้มีโอกาสได้รับชำระหนี้คืนสูงสุดทั้งนี้เพื่อให้เพิ่มการปล่อยสินเชื่อเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยรวมมากขึ้นและถ้าหากการปรับโครงสร้างหนี้ นั้นทำตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดนอกจากธุรกิจยังดำเนินการต่อไปได้แล้ว ทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ยังจะได้รับสิทธิประโยชน์หลายประการตามที่ทางการกำหนดไว้อีกด้วย วิธีการธนาคารพาณิชย์ใช้ในการปรับโครงสร้างหนี้อาจมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับความจำเป็นและสถานภาพของลูกหนี้รวมทั้งนโยบายของธนาคารพาณิชย์เอง ธนาคารพาณิชย์อาจใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีการให้แก่ลูกหนี้แต่ละราย ดังวิธีการต่อไปนี้

- ลดอัตราดอกเบี้ยลง
- ขยายระยะเวลาการชำระหนี้เพิ่มขึ้น
- ปรับหนี้ระยะสั้นเป็นระยะยาว
- ลดเงินต้นหรือดอกเบี้ยค้างรับ
- รับโอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในการชำระหนี้
- รับ โอนทรัพย์สินที่มีไว้เป็นหลักประกันในการชำระหนี้
- ให้ระยะเวลาปลอดหนี้เงินต้นและ/หรือดอกเบี้ย
- แปรลงหนี้เป็นทุน

การปรับโครงสร้างหนี้ซึ่งถูกคาดหวังว่าจะเป็นกลไกในการช่วยลดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์นั้น แม้ว่าจะได้รับการส่งเสริม ผลักดันอย่างต่อเนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแต่ทั้งนี้หากนับจากจุดที่มีการประกาศหลักเกณฑ์การปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 2 มิถุนายน 2541 จวบจนกระทั่งเดือนเมษายน 2542 จะเห็นว่ายังไม่ปรากฏความคืบหน้าชัดเจนแต่อย่างใด โดยในเดือนเมษายน 2542 มีการปรับโครงสร้างหนี้เสร็จแล้ว 196,202 ล้านบาท จากยอดหนี้ทั้งหมด 1,200,627 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 16.34 ของยอดหนี้ทั้งหมด (คณะกรรมการส่งเสริมการปรับโครงสร้างหนี้, 2542) ดังนั้น การศึกษาถึงนโยบายของธนาคาร-

พาณิชย์ในการปรับโครงสร้างหนี้ของลูกค้านี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและคาดว่าจะมีประโยชน์ในการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาถึงนโยบายและวิธีการในการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคารในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- 2) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคารในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคารในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการในการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคาร
- 2) เพื่อลดปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินอันจะนำไปสู่การฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงนโยบายในการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีจำนวนสาขาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่รวมทั้งสิ้น 41 สาขา (ตามตารางที่ 1.5) และจะคัดเลือกตัวอย่างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง ร้อยละ 50 ของจำนวนสาขาทั้งหมด คิดเป็น 21 สาขา

ตารางที่ 1.5 แสดงชื่อและจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ที่จะทำการศึกษา

ธนาคาร	จำนวนสาขา	จำนวนตัวอย่างที่ทำการศึกษา
บมจ. ธนาคารกรุงเทพ	7	3
บมจ. ธนาคารกรุงไทย	6	3
บมจ. ธนาคารกสิกรไทย	11	6
บมจ. ธนาคารไทยพาณิชย์	8	4
บมจ. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	9	5
รวม	41	21

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคเหนือ, 2542

1.5 คำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

การปรับโครงสร้างหนี้ หมายถึง กระบวนการที่เจ้าหนี้และลูกหนี้สมัครใจแก้ไขปัญหาภาระหนี้ร่วมกันโดยไม่จำกัดวงเงินหนี้ที่จะตกลงกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกหนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ในขณะที่เดียวกันเจ้าหนี้มีโอกาสดำเนินชำระหนี้คืนสูงสุด

นโยบายของธนาคารพาณิชย์ หมายถึง จุดมุ่งหมายและวิธีการต่างที่ธนาคารพาณิชย์นำมาใช้ในการปรับโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้

ธนาคารพาณิชย์ หมายถึง สถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึงธนาคารขนาดใหญ่ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)

หนี้ หมายถึง ภาระผูกพันที่ลูกหนี้ต้องชำระคืนให้กับเจ้าหนี้ตามกฎหมายหรือตามสัญญาที่ตกลงกันไว้ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึงหนี้สินระหว่างลูกหนี้และธนาคารพาณิชย์

หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หมายถึง หนี้ค้างชำระ 3 เดือนขึ้นไป หรือตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University